

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελληνική Επανάσταση από τις πρώτες μέρες της εκδήλωσής της, και αμέσως κατόπιν με την εδραίωσή της, δημιούργησε, σταδιακά αλλά ταχύτατα, θεσμούς. Θεσμούς αντιπροσωπευτικούς, διοικητικούς, διαχειριστικούς, τοπικούς και εθνικούς, εμβρυακούς αλλά και πρωτότυπους: θεσμούς που εμπνέονταν από τις δημοκρατικές και φιλελεύθερες παραδόσεις του ευρωπαϊκού διαφωτισμού, με προσαρμογές και διευθετήσεις, όμως, που συνταίριαζαν με τα παραδεδεγμένα της περιόδου της οθωμανικής κυριαρχίας, τα εθιμικώς ισχύοντα και τα βιώματα των κατοίκων.

Με την έκρηξη της Επανάστασης συγκροτήθηκαν άτυπα διοικητικά όργανα σε τοπικό επίπεδο, με τα οποία οι επαναστατικές δυνάμεις αντιμετώπιζαν καταρχήν τις νέες ανάγκες που το καθεστώς πολέμου δημιουργούσε: τη στρατολόγηση, τον εφοδιασμό, τη διεύθυνση των επαναστατικών δυνάμεων. Οι πρώτες απόπειρες θεσμικής συγκρότησης του χώρου, όπου κυριάρχησαν οι επαναστάτες, όπως ήταν επόμενο, είχαν τοπικό πρόσημο: Πελοπόννησος, Ανατολική και Δυτική Στερεά Ελλάδα, νησιά του Αιγαίου Πελάγους, και διαδραμάτισαν καίριο ρόλο στον σχηματισμό της διοίκησης του υπό διαμόρφωση νέου κράτους. Η ιστοριογραφία του 1821 έχει αναδείξει όψεις τους, εντούτοις η βιβλιογραφική καχεξία της ιστορίας των θεσμών της Ελληνικής Επανάστασης απεικονίζει τα περιορισμένα όρια της έρευνας που αφιερώθηκε στη θεματική αυτή.

Ανάμεσα σε αυτούς τους προάγγελους της εθνικής διοίκησης, η Πελοποννησιακή Γερουσία είναι, ίσως, εκείνος με το ισχυρότερο στίγμα. Υπήρξε γέννημα της ανάγκης, αλλά είναι και ένας θεσμός με καθοριστική σημασία στη διοικητική συγκρότηση των επαναστατημένων περιοχών, στην οργάνωση της επιμελητείας των ένοπλων σωμάτων, στην εδραίωση του Αγώνα. Με έδρα κυρίως στην ορεινή Αρκαδία, στη Στεμνίτσα αρχικά και στην Τρίπολη στη συνέχεια, η Πελοποννησιακή Γερουσία από την ίδρυσή της στη συνέλευση των Καλτεζών, στις 26 Μαΐου 1821, έως την κατάργηση των τοπικών οργανισμών από τη Β' Εθνοσυνέλευση στις 30 Μαρτίου 1823,

αποτελέσει και στις δύο φάσεις της ζωής της (α΄ 1821 και β΄ 1822-1823) εργαλείο διοίκησης, με το οποίο ήταν εξοικειωμένοι από την κοινοτική παράδοση οι μοραΐτες πρόκριτοι, αλλά και πρόπλασμα δημοκρατικής, εθνικής και τοπικής λειτουργίας· ένας φορέας στον οποίο συνυπήρχε η εθνική προσπάθεια ενοποίησης του κράτους, με τις ισχυρές τοπικές, κοινωνικές και πολιτικές αντιπαραθέσεις που προέκυψαν και από την ίδια τη δυναμική της επανάστασης. Επίσης ήταν ένας τοπικός θεσμός ιδιότυπος, αφού η ίδια η θέσπισή του εμπεριείχε την υπέρβαση της τοπικότητας, αλλά και θνησιγενής, αφού η θετική εξέλιξη των πραγμάτων και η διαδικασία εθνικής και κρατικής συγκρότησης αναπόφευκτα προϋπέθεταν και τη δική του εξάλειψη, μέσω της ενσωμάτωσης σε μία εθνικής εμβέλειας διοίκηση.

Η επέτειος των 200 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση αποτέλεσε αφορμή, για να προσεγγιστεί ο ξεχωριστός αυτός τοπικός οργανισμός υπό το φως της σύγχρονης ιστορικής έρευνας, των νέων αρχειακών διαθεσιμότητων και της πύκνωσης της περί το 1821 βιβλιογραφίας. Στο Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών υπήρξαν οι κατάλληλες υποδοχές δεξίωσης, ιδιαίτερα μάλιστα αφού στο πλαίσιο των δράσεών του είχαν ενταχθεί ερευνητικά έργα για τη μελέτη των θεσμών αντιπροσωπευσης των χρόνων της επανάστασης. Τα έργα αυτά σήμερα έχουν αποδώσει καρπούς, με δύο ιστότοπους με σχετικό υλικό «Αντιπρόσωποι των Εθνοσυνελεύσεων και Βουλευτικό» <https://representatives1821.gr/> και «Α΄ Ελληνική Δημοκρατία» <https://www.firstrepublic1821.gr/about/>. Η απόκτηση και φωτομηχανική αναπαραγωγή από το Κοινωφελές Ίδρυμα Μιχαήλ Ν. Στασινόπουλος – ΒΙΟΧΑΛΚΟ ενός σημαντικού τεκμηρίου της Πελοποννησιακής Γερουσίας, του ένορκου συμφωνητικού 17 μελών της με τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, το οποίο συντάχθηκε στις 16 Οκτωβρίου 1822, προσέφερε στην επιστημονική κοινότητα ένα επιπλέον ισχυρό ερέθισμα.

Η σύμπτωση του επιστημονικού προγραμματισμού των δύο φορέων οδήγησε στην από κοινού διοργάνωση ενός συνεδρίου στις 6 - 8 Νοεμβρίου 2020, στην Τρίπολη και στο Στάδιο Τεγέας, με τίτλο «Πελοποννησιακή Γερουσία. Ένας πολιτικός θεσμός της Ελληνικής Επανάστασης». Οι ανακοινώσεις που παρουσιάστηκαν στο συνέδριο επιδίωκαν να διερευνήσουν όψεις της διαδρομής την οποία διάνυσε η Πελοποννησιακή Γερουσία, από τις απαρχές της μέχρι την κατάργησή της. Στόχος δεν ήταν να «κλείσει» το θέμα με ένα συνέδριο που θα δώσει οριστικές απαντήσεις, αλλά, αντίθετα, να ανοίξει σε νέους προβληματισμούς, να δοκιμαστεί σε νέες προσεγγίσεις. Πολλές από αυτές τις ανακοινώσεις, όπως και ορισμένες νέες προσθήκες,

περιλαμβάνονται στον παρόντα τόμο των πρακτικών, με κάποιες προσαρμογές που αφορούν τη διάταξη της ύλης, η οποία επιλέχθηκε να καταταχθεί σε δύο διακριτούς θεματικούς άξονες.

Ο πρώτος αφορά το ίδιο το ιστορικό πρόβλημα της δημιουργίας της Πελοποννησιακής Γερουσίας αμέσως μετά την Επανάσταση. Το πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον που επέτρεψε τη δημιουργία της, η διαδρομή και ο ρόλος της, το θεσμικό και νομικό πλαίσιο που λειτούργησε, οι πολιτικές θέσεις, οι δημοσιονομικές αρμοδιότητες, το δίκτυο σχέσεων που οικοδομήσε, είναι μερικές από τις όψεις της κοινής θεματικής, οι οποίες παρουσιάζονται σε έξι μελέτες, διαφορετικές στον τρόπο προσέγγισης, στη μεθοδολογία έρευνας και στο ύφος γραφής.

Ο δεύτερος άξονας αφορά τα ρεάλια. Λαμβάνοντας υπόψη τις ελλείψεις που παρουσιάζει η έκδοση και η τεκμηρίωση βασικών ντοκουμέντων της Πελοποννησιακής Γερουσίας, η δεύτερη ενότητα του τόμου είναι αφιερωμένη στην συστηματική διερεύνηση τριών πράξεων - στιγμών της διαδρομής της, και στα σημαντικά κείμενα που τις αποτυπώνουν. Η Πράξις των Καλτεζών, ο Οργανισμός της Πελοποννησιακής Γερουσίας και το έγγραφο ένορκης συμφωνίας των μελών της με τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη εξετάζονται και συζητούνται σε τρία μελετήματα, τα οποία επιχειρούν να ανιχνεύσουν όχι μόνο το περιεχόμενο, αλλά και τη φυσιογνωμία και την τύχη των σωζόμενων χειρογράφων.

Οφείλουμε θερμές ευχαριστίες στο Κοινωνοφελές Ίδρυμα Μιχαήλ Ν. Στασινόπουλος – ΒΙΟΧΑΛΚΟ που υιοθέτησε την ιδέα διοργάνωσης του συνεδρίου, ανέλαβε το οικονομικό κόστος και υποστήριξε με θέρμη και ουσιαστική και ενεργό παρουσία τη διοργάνωση. Ξεχωριστά ευχαριστούμε την κ. Αλεξάνδρα Στασινοπούλου η οποία υπήρξε ένθερμη αρωγός και συνοδοιπόρος σε όλη την πορεία του έργου. Ευχαριστίες, επίσης, οφείλονται στον Χρήστο Χρυσανθόπουλο που ανέλαβε τον συντονισμό και την υποστήριξη του συνεδρίου και της έκδοσης, στον Βαγγέλη Σαράφη που επιμελήθηκε τυπογραφικά τον τόμο, στην Δήμητρα Ρέγκλη που ανέλαβε τη σελιδοποίηση, στην Εριφύλη Αράπογλου που σχεδίασε το εξώφυλλο και στο τυπογραφείο G.A. SAITIS P.C. που εκτύπωσε τον τόμο. Τέλος από καρδιάς ευχαριστούμε θερμότατα τους Γιάννη Κόκκωνα, Σίμο Μποζίκη, Βαγγέλη Σαράφη, Νίκο Τόμπρο, Μιχάλη Τσαπόγα, και την Αλίχη Φακούρα, συγγραφείς των μελετών που περιλαμβάνονται στον τόμο, που μας εμπιστεύτηκαν τα κείμενά τους.

Οι επιμελητές